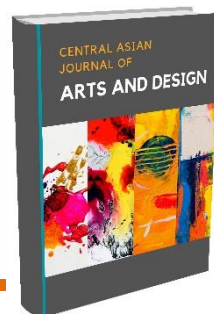

International Scientific and Practical Conference on the
topic: " Sustainable Architecture – Challenges and
Achievement of the Present and Future"

ARXITEKTURA VA TABIAT O'RTASIDAGI HAMOHANGLIK

Babakandov O.N.

*Mirzo Ulug'bek nomidagi Samarqand davlat arxitektura-qurilish instituti,
Samarqand, O'zbekiston. o.babakandov@samdaqi.edu.uz*

Annotatsiya: Maqolada tabiat va arxitektura obyektlari o'rtasidagi munosabatlar haqida fikr yuritilgan. Asosan, Milan (Italiya)dagi "Bosco Verticale", Singapurdagi "Parkroyal" va Naukalpan de-Xuares (Meksika)dagi "Nautilus" binolari arxitekturasini haqidagi ayrim ma'lumotlar keltirilgan.

Kalit so'zlar: Arxitektura, tabiat, ekologiya, park, ekoarxitektura, bioarxitektura.

Kirish. Arxitektura va tabiat o'rtasidagi munosabatlarning asosiy jihati, bu vizual ekologiya bo'lib, u me'moriy obyektlarning tashqi ko'rinishida namoyon bo'ladi. Vizual ekologiya, jonli tabiatning tarkibiy xususiyatlari va shakllari, tuzilishini o'rganishni o'z ichiga olgan bioyondashuvdir. Uning ilhomida to'g'ridan-to'g'ri tabiat shakllari va xususiyatlarining bino va inshootlar qurilishiga ta'siri natijasida, g'ayrioddiy va unutilmas me'moriy va dizayn asarlari yaratiladi.

Ekoarxitektura va bioarxitektura tamoyillaridan biri, bu - uyg'unlik va go'zallikdir. Go'zallik tushunchasi shakllarning uyg'unligi, nafislik, mutanosiblik, tabiiylik, nisbatlarining aniqligi kabi xususiyatlardan iborat bo'lib, shakl va tarkib sintezi sifatida qabul qilinadi va yagona obrazga keltiriladi [3].

Asosiy qism. Shaharsozlik va bino inshootlarni loyihalashning zamonaviy amaliyotida, eko-bioarxitekturaning o'ziga xos tamoyillarini hamda texnikasini ko'rish mumkin. Ushbu tamoyil va texnikalar vositasida insonning yashash joylarini ko'klamzorlashtirishni bir necha asosiy yo'nalishlarga bo'lish mumkin. Masalan, shahar me'moriy muhitini urbanizatsiya qilingan turar-joy muhitiga qo'shib, o'ziga xos "oasis" yaratish [1]. Ushbu yondashuvning namunasi sifatida, eski Milan shahrining markaziy qismidagi "Vertikal o'rmon" (Bosco Verticale) (2014) turar joy majmuasini keltirishimiz mumkin (1-rasm). Ikkita ko'p qavatli bino, haqiqiy bog'ga aylantirilgan va terrasalarda daraxt hamda butalar ekilgan. Bu g'ayrioddiy binoda, qushlarning sayrashlari va hasharotlarning chirillashlari, aholi uchun qulay mikroiklim yaratadi. Italiyalik arxitektori Stefano Boeri (1956) tomonidan loyihalangan "Vertikal o'rmon" obyekti, 2014 yilning eng yaxshi osmono'par binosi deb topilgan [2].

1-rasm. Vertikal O'rmon (Bosco Verticale) Italiya. Milan. 2014 yil. Arxitektor Stefano Boeri

Bosco Verticale (vertikal o'rmon) "Yashil" arxitekturaning kashshof (pioner)laridan biri bo'lib, bugungi kungacha uslub va barqarorlikning yaxshi uyg'unligi namunasidir. Ushbu ajoyib turar-joy majmuasi ikkita osmono'par "D" va "E" binolardan iborat: balandligi 85 metr bo'lgan "D" binosi (18 qavat) va balandligi 117 metr (27 qavat) bo'lgan "E" binosidir. Binolarning fasad qismida 1600 tup daraxt, shuningdek, butalar va turli o'simliklar ekilgan, ularning umumiy maydoni 10 ming kvadrat metr, bu ularning tashqi yuzasining 41 foizini tashkil etadi. Birinchi qavatlarda ijtimoiy va tijorat binolari joylashgan, majmua atrofida yashil hudud barpo etilgan.

Xuddi shunday yondashuvning yana bir namunasi sifatida, "Woha" arxitektura va dizayn studiyasi tomonidan loyihalangan Singapurdagi "Parkroyal" mehmonxonasini aytishimiz mumkin (2-rasm). Osmono'par binoning ochiq terrasalarida 15000 kv.m maydonga ega bo'lgan o'ziga xos "voha" joylashtirilgan. Bu erda, yomg'ir suvlari bilan o'simliklarni avtomatik sug'orish texnologiyasi yo'lga qo'yilgan. Mehmonxona tomida o'rnatilgan batareyalarda saqlanadigan quyosh energiyasi, bino va uning tarkibidagi bog'ni tunda yoritish uchun ishlatiladi [6].

2-rasm. "Parkroyal" Mehmonxonasi. Woha arxitektura byurosi. Singapur.

Ushbu eko-mehmonxona butun dunyodan tashrif buyurgan sayyohlar uchun juda yoqimli va qulay bo'lgan maskanlardan biri hisoblanadi. Bino atrofidagi bog'-park bilan chegarada yangi ko'p qavatli mehmonxona majmuasini qurishda arxitektorlar o'z oldilariga hududning "yashil salohiyatini" kamida ikki barobar oshirish vazifasini qo'ygan. Vertikal bog'larning yaratilishi bunga erishishga yordam bergan: yashil vohalar nafaqat mehmonxona atrofida, balki har to'rt qavatda binoga birlashtirilgan [4]. Majmuaning birinchi qavatlari, shuningdek, savdo va jamoat joylariga mo'ljallangan peyzajli inshootdir. Ushbu qaror tufayli mehmonxona parkning o'ziga xos davomiga aylanadi, go'yo uni yerdan ko'taradi. Parkroyal mehmonxonasi o'zining yashil loyihalari bilan tanilgan zamonaviy metropolning tosh o'rmonini bog' shahriga aylantirishga bir qadam yaqinlashadi.

Bugungi kunda, atrofimizdagi zamonaviy bino va inshootlarga nazar tashlansa, ko'plab qurilish materiallarining isrof qilinayotganligini ko'ramiz (beton, temir, shisha va boshqalar) va eng achinarlisi,

biz hech narsa yaratmaganligimizni, aksincha, yerni “nobud” qilish havfi arafasida ekanligimizni yaxshi bilishimiz kerak. Eko va bioarxitektura namunalari qurilgan zamonaviy bino va inshootlar esa, tabiatga zarar yetkazmagani holda, inson va tabiat uchun foydali hamdir. Shuningdek, ular, juda chiroyli va g'ayrioddiy. Bu kabi binolarda tabiiy yorug'lik, deyarli, barcha xonalarga kirib boradi, shuning uchun ham bio-tek, eko-tek va organik arxitektura tabiat bilan uyg'un tarzda loyihalanadi.

Meksikalik arxitektori Xavyer Senosyan (1948), jonli tabiatga muhandislik nuqtai nazaridan razm soladi va o'z loyihalarida bioshakllarning stilistik takrorlanishiga intiladi. Uning eng mashhur loyihalaridan biri, shilliqqurt qobig'ini eslatuvchi, Meksikaning Naukalpan-de-Xuares shahrida joylashgan “Nautilus” turar joy binosi, 2006-yilda barpo etildi. Bino interyeri ham juda qulay dizaynga ega bo'lib, ulkan rangli vitrajdan tabiatni kuzatish mumkin [5]. X. Senosyan o'z ijodini iloji boricha atrof muhitga, tabiatga moslashga, organik materiallardan foydalanishga harakat qiladi. Deyarli barcha loyihalari, tabiiy dunyoni eslatadi. Uning “akula” qiyofasida loyihalangan turar joy binosi (1990) va “ilon” shakliga taqlid qiladigan obyektlari fikrimizning isboti bo'la oladi (3-rasm).

Shuni yodda tutmoq kerakki, inson yaratgan eng mukammal mexanizmlarni ham, so'zsiz, tirik mavjudotlardagi biologik mo'jizaviy jihat va elementlar bilan tenglashtirib bo'lmaydi. Ularning ko'pgina afzalliklari, insoniyat uchun olis orzulardir.

3-rasm. 1-2-Nautulus, 3-Akula turar joy binolari. Meksika. Naukalpan de-Xuares. X.Senosyan

Shuningdek, dunyoga mashhur arxitektori (Zaxa Xadid, Martin Djozman, Moshe Safdi, Maykl Sorkin, Tom Rayt, Ken Yang) va arxitektura byurolari (RMJM Architects, MAD Architects, Zaha Hadid Architects, MVRDV) tomonidan loyihalangan turli mamlakatlardagi mehmonxona binolari dekonstruktivizm, xay-tek, bio-tek va eko-tek uslublarida barpo etilgandir.

Xulosa. Arxitektura, tabiatning bir butun - ajralmas qismi bo'lib, ko'p jihatdan unga taqlid qiladi, chunki arxitektura hayot-jamiyat ko'rinishidir. Me'moriy faoliyatida, odamlar ongli yoki intuitiv tarzda foydalanish uchun tabiatga o'giriladi. Zero, tabiat arxitekturaga konstruktiv analoglar, ularning shakllanish qonuniyatlari, tarkibiy tashkiliy qismlari, ishlash tamoyillari va tirik tuzilmalarning rivojlanish qonuniyatlarini kiritdi. Arxitektura va biologiya kesishadigan sohalarni o'rganish, me'moriy dizayn hayoti, tabiiy tuzilmalar va jarayonlarning biologik xususiyatlarini, integratsion me'moriy yechimlari uchun, uning innovatsion salohiyatini ta'minlashga, mustahkamlashga hissa qo'shadi. XX asr arxitektori, tabiatning bu o'ziga xos hodisasini me'moriy loyihalash jarayoniga ko'chirdilar

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Мухнурова И.Г. Загородная гостиница как часть природы // Региональные аспекты развития науки и образования в области архитектуры, строительства, землеустройства и кадастров в начале III тысячелетия. Часть 1: Материалы V Международной научно-

- практической конференции, (Комсомольск-на-Амуре, 29–30 сентября, 2017 г.) – Комсомольск-на-Амуре: Изд-во ФГБОУ ВО «КНАГУ», 2017. – С. 49–51.
2. Мухнурова И. Г., Гринкруг Н. В. Экологическая архитектура жилой среды или жилая среда как часть природы //Современные наукоемкие технологии. – 2018. – №. 5. – С. 108-113.
 3. Nuritdinovich B. O. The Future Architecture of Samarkand //Journal of Architectural Design. – 2023. – Т. 17. – С. 15-18.
 4. BABAKANDOV O. N. Bionics and patterns in architecture //Молодежь и наука: шаг к успеху. – 2021. – С. 330-331.
 5. Nuritdinovich B. O. Forms That Are Transparent and Reflect the Environment in Modern Architecture //International Journal of Innovations in Engineering Research and Technology. – №. 1. – С. 1-5.
 6. <https://dd-space.com/dnevnik-dizaunera/eko-dizajn-otelya/>